

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Hof ten IJzer
(Lo-Reninge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K323
Januari 2020

EINDVERSLAG ARCHEOLOGISCHE WERFBEGELEIDING

Voorafgaand:

- Luchtfotografische studie
- Archeologienota met uitgesteld traject (niet gefaseerd) (2016K454)
- Archeologierapport (2018K323)

Opgevolgd door:

- Archeologienota met uitgesteld traject (gefaseerd) (2018L29)
- Nota vooronderzoek met ingreep in de bodem (FASE 1) (2019A80)

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Tessa Van Esbroeck, Raph De Brant

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1	Archeologierapport	6
1.1	Inleidende bepalingen.....	6
1.2	Administratieve gegevens	7
1.3	Beschrijving van de geplande herinrichting	10
1.4	Beschrijving van de uitgevoerde werken.....	11
1.4.1	Onderzoeksopdracht.....	11
1.4.2	Beschrijving van de werkwijze en onderzoeksstrategie.....	11
1.4.2.1	Werkwijze en onderzoeksstrategie	11
1.4.2.2	Afwijkingen ten opzichte van het programma van maatregelen.....	14
1.4.2.3	Afwijkingen ten opzichte van de code van goede praktijk.....	14
1.4.2.4	Betrokken actoren en specialisten	14
1.4.2.5	Wetenschappelijke advisering;	14
1.4.2.6	Verhouding van de opgraving ten opzichte van maatregelen voorzien in de nota..	15
1.5	Beschrijving van de resultaten op basis van het veldwerk	16
1.5.1	Aanwezigheid van een archeologische site.....	16
1.5.2	Beschrijving van de archeologische site.....	16
1.5.3	Overzicht van de archeologische sporen	16
1.5.4	Archeologische verwachting	17
1.5.5	Grondplan.....	18
1.5.6	Inschatting van de aard en de hoeveelheid van de vondsten	18
1.5.7	Inschatting van de datering en interpretatie van de archeologische site.....	18
1.5.8	Confrontatie met de op voorhand geformuleerde vraagstellingen en verwachtingen	18
1.5.9	Bewaringstoestand van de archeologische artefacten	18
1.6	Beschrijving van de verdere aanpak.....	19
1.6.1	Verdere aanpak.....	19
1.6.1.1	Bijkomende onderzoeksvragen.....	19
1.6.1.2	Voorziene onderzoeksvragen die niet van toepassing blijken of niet mogelijk zijn .	19
1.6.1.3	Aanvullingen op of bijstellingen van de voorziene aanpak voor het assessment.....	19
1.6.2	Actualisering van de onderzoeksvragen en onderzoeksdoelstellingen	19
1.6.3	Natuurwetenschappelijk onderzoek	19
1.7	Bewaring of deponeren van het archeologisch ensemble	20
1.8	Bibliografie	21

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied en advieszone werfbegeleiding met aanduiding van de kadastrumnummers weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	9
Figuur 3: Geplande werken.	10
Figuur 4: Veldopname van de vloerplaat met fundering	13
Figuur 5: Testput.....	13
Figuur 6: Zone werfbegeleiding weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	14
Figuur 8: Voorstel proefsleuven fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	15
Figuur 9: Overzicht te slopen vloerplaat vanuit de noordoostelijke hoek van de advieszone van de werfbegeleiding.....	16
Figuur 10: Overzicht graafwerken.	17
Figuur 11: Zone werfbegeleiding weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	18

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

1 Archeologierapport

1.1 Inleidende bepalingen

De actieve archeologische werfbegeleiding kadert binnen de geplande realisatie van assistentiewoningen binnen het projectgebied Lo-Reninge Hof ten IJzer, gelegen Dorpplaats 14 te 8647 Reninge (*cfr.* 1.2). Met deze werfbegeleiding wordt een volgende stap gezet in het kader van de Code van de Goede Praktijk. In dit kader en volgens het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013 werd een bekrachtigde archeologienota (2016K454) verkregen die bepaalde dat een archeologische werfbegeleiding diende te worden uitgevoerd. Dit voorliggende eindverslag (2018K323) is het resultaat van de uitgevoerde werfbegeleiding en werd voorafgegaan door een archeologierapport.

Het onderzoek werd uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba, in opdracht van BURO II & ARCHI+I uit Roeselare. Het terreinwerk werd uitgevoerd op 3, 4, 6, 10, 11, 12, 13, 14 en 20 december 2018, door B. Polfliet (archeoloog en veldwerkleider), I. Vanhecke (RTS/archeoloog), D. A. Wright (archeoloog) en J. Deryckere (archeoloog). De sloopwerken werden uitgevoerd door de firma Verhelst aannemingen uit Oostende.

In functie van een gefaseerde vrijgave werd voor hetzelfde projectgebied inmiddels een nieuwe bekrachtigde nota bekomen (2018L29). Deze nota voorziet in een fasering van het uit te voeren vooronderzoek waarbij elke fase archeologisch wordt uitgewerkt tot de terreinen kunnen worden vrijgegeven. Het vervolg van deze werfbegeleiding is dus opnieuw een nota (2018L29).

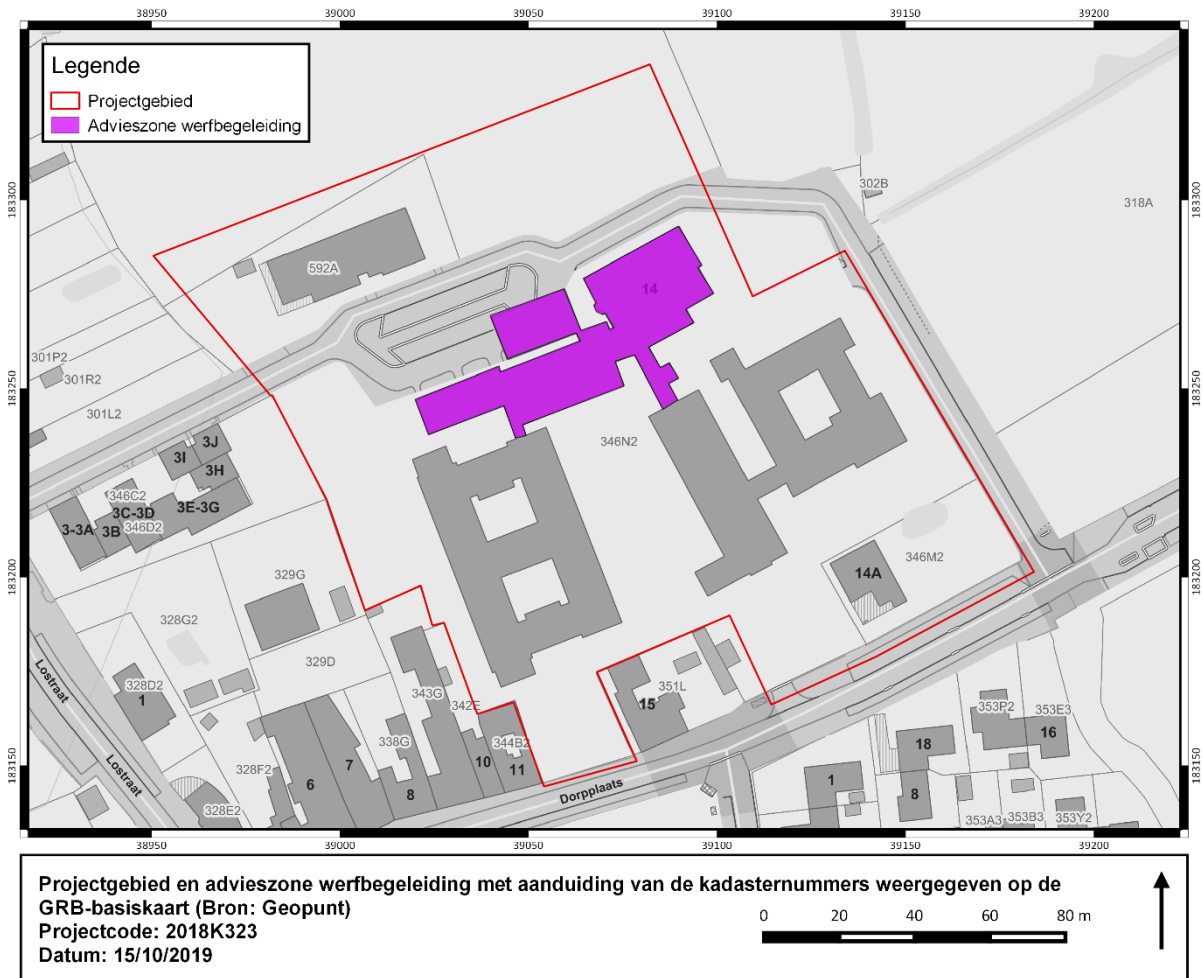
Inmiddels is ook de eerste fase van het projectgebied, waarvoor de werfbegeleiding relevant was, archeologisch onderzocht middels een proefsleuvenonderzoek (2019A80). Dit onderzoek leverde enkele resultaten op die echter tijdens het vooronderzoek werden onderzocht en geen aanleiding gaven tot verdere onderzoeksstappen.

Deze werfbegeleiding had als doel om ingrepen op het bodemarchief zoveel mogelijk te vermijden en het eventueel aangetroffen archeologisch bodemarchief maximaal te registreren en te onderzoeken in afwachting en ter aanvulling van het geplande archeologisch vooronderzoek zoals voorzien in het programma van maatregelen.

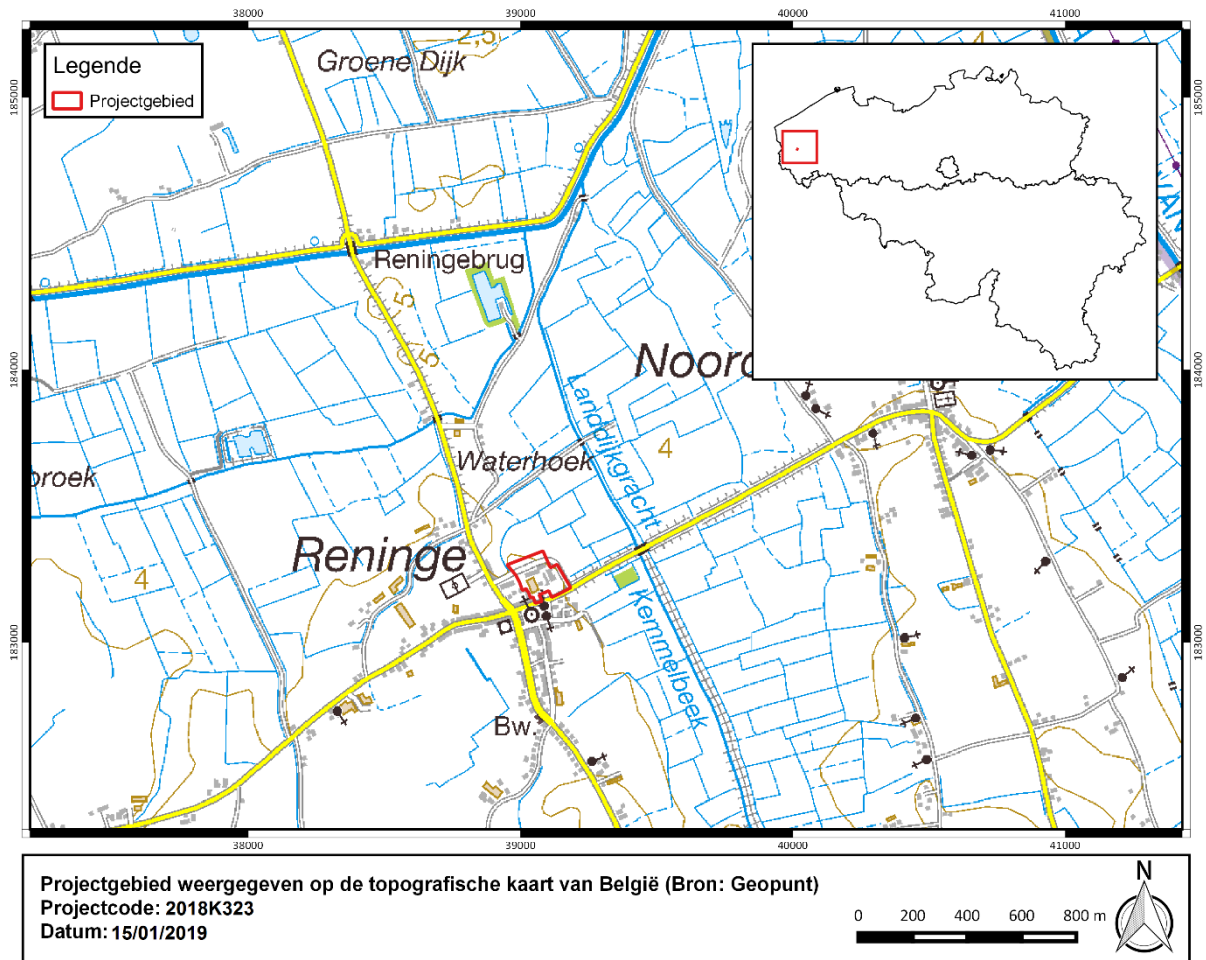
1.2 Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	BURO II & ARCHI+I Hoogleedsesteenweg 415 B-8800 Roeselare	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00069	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Ruben Willaert bvba Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Lo-Reninge
	Deelgemeente	Reninge
	Postcode	8647
	Adres	Dorpplaats 14 8647 Lo-Reninge
	Toponiem	Hof ten IJzer
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 38887$ $Y_{\min} = 183127$ $X_{\max} = 39203$ $Y_{\max} = 183346$
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Lo-Reninge, Afdeling 3, Sectie B, nr. 346n2 Figuur 1	
f) Projectcode	2018K323	
g) Duur van het onderzoek	9 dagen, 03/12/2018-20/12/2018	

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

Figuur 1: Projectgebied en advieszone werfbegeleiding met aanduiding van de kadastrumnummers weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

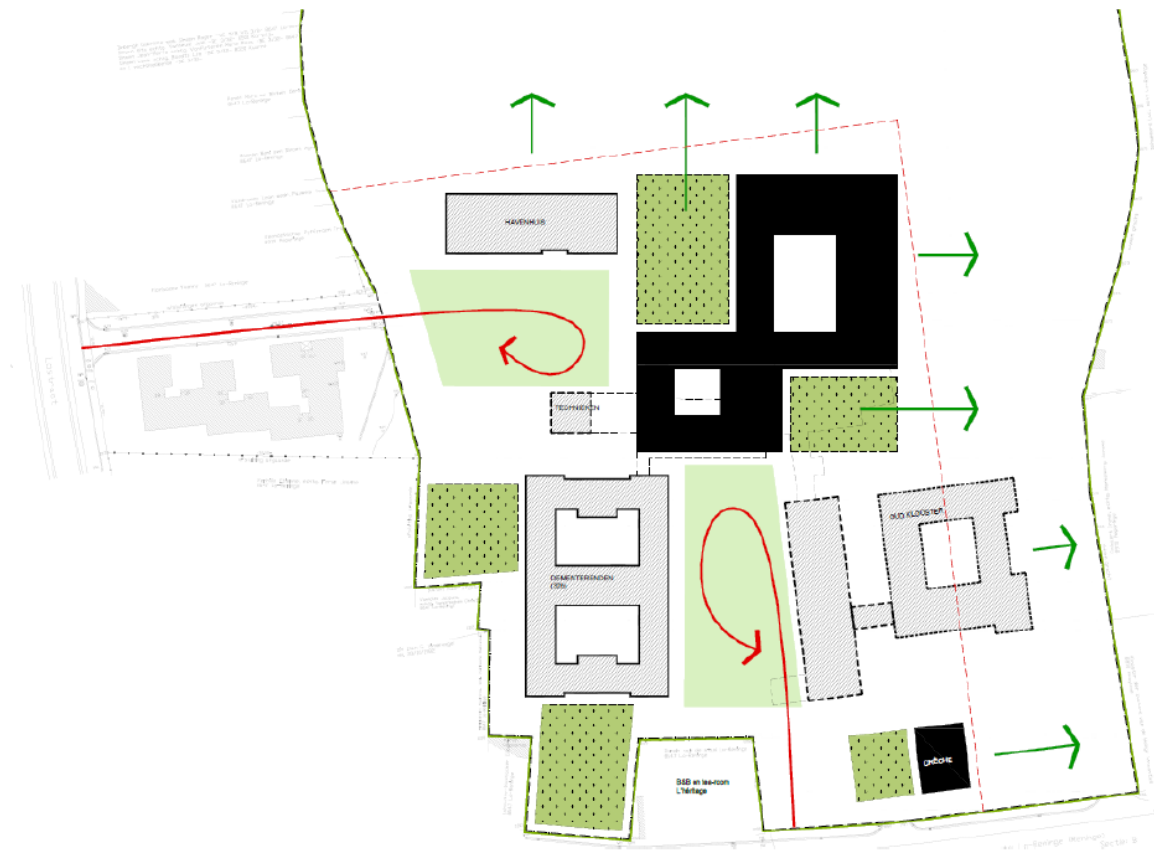

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.3 Beschrijving van de geplande herinrichting

Woonzorgcentrum Sint-Vincentius plant een gedeeltelijke sloop van haar bestaande infrastructuur en de nieuwbouw van assistentiewoningen aan de Steenweg Reninge-Noordschote te Lo-Reninge. De werken omvatten de sloop van een groot deel van de bestaande bebouwing, de constructie van nieuwe assistentiewoningen met bijhorende nutsleidingen en de aanleg van nieuwe groenzones.

Deze ingrepen impliceren bodemingrepen van variërende diepte over quasi de gehele oppervlakte van het plangebied (zie ook archeologienota 2016K454 en 2018L29 voor de actualisatie).

Figuur 3: Geplande werken.

1.4 Beschrijving van de uitgevoerde werken

1.4.1 Onderzoeksopdracht

Dit onderzoek vond plaats van 3 december tot en met 21 oktober 2018 en werd uitgevoerd naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag in opdracht van BURO II & ARCHI+I. In functie hiervan werd een nota (2016K454) opgemaakt en bekrachtigd. Hiervoor werd ook een luchtfotografische studie gemaakt in functie van de mogelijke relictten uit de Eerste Wereldoorlog.

De historische en cartografische studie wijzen op een terrein dat zeker al sinds de 18de eeuw bebouwd is. Hoewel niet nauwkeurig te georefereren, indiceert de Ferrariskaart de aanwezigheid van een aantal houten huizen. Vanaf de tweede helft van 19de eeuw wordt het terrein ingenomen door de schoolgebouwen van de zusters der Annuntiaten om eind 19de eeuw uit te groeien tot een rusthuis.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam het terrein in het geallieerde hinterland van het front te liggen. Na de 'Slag om de IJzer' in oktober 1914 komt het front overal vast te zitten. De strijdende partijen beginnen zich aan een razend tempo in te graven en versterkingen aan te leggen. Het plangebied komt zo in de Belgische 2de linie te liggen. Reninge en bijgevolg ook de toenmalige infrastructuur op het plangebied werd tijdens de oorlog grotendeels verwoest en in de jaren '20 van vorige eeuw terug opgebouwd.

Teneinde de waarde en mogelijke trefkans met betrekking tot relictten uit de Eerste Wereldoorlog te bepalen werd een studie op basis van luchtfoto's uitgevoerd door B. Stichelbaut. Deze concludeert dat er zich op het terrein een aantal structuren bevonden tijdens de oorlogsjaren. Deze betreffen onder andere, prikkeldraadversperringen, noord-zuid georiënteerde gevechtloopgraven, oost-west georiënteerde verbindingsloopgraven en twee mogelijke schuilplaatsen. Hierbij moet natuurlijk opgemerkt worden dat luchtfoto's slechts een momentopname zijn. Hiernaast zijn mogelijk ook ongekarteerde structuren, bv. van voor september 1915, op het plangebied bewaard. Hoewel gelegen in de tweede verdedigingslinie is de kans bestaand dat in deze zone resten van gesneuvelden worden aangetroffen.

Meest relevant voor het huidige projectgebied is de prospectie en daaropvolgende opgraving in 2014 in Noordschote¹. Tijdens deze opgraving werden resten uit de Romeinse periode, volle middeleeuwen, late middeleeuwen en Eerste Wereldoorlog aangesneden. De landschappelijke situatie van dit onderzoek is zeer vergelijkbaar met het huidige projectgebied waardoor het verwachtingspatroon nagenoeg identiek is. Namelijk Romeins, middeleeuws en relictten uit de Eerste Wereldoorlog die zich quasi direct onder de teelaarde bevinden, behoren tot het verwachtingspatroon. Maar ook resten uit andere perioden vallen niet uit te sluiten.

Op basis van de nota kan de aanwezigheid van archeologische resten ter hoogte van het projectgebied worden vermoed. Verder onderzoek werd geadviseerd in de vorm van werfbegeleiding en proefsleuven. Dit archeologierapport is de neerslag van de archeologische werfbegeleiding (2018K323) bij het slopen van de vloerplaat en funderingen van de noordelijke vleugel.

1.4.2 Beschrijving van de werkwijze en onderzoeksstrategie

1.4.2.1 *Werkwijze en onderzoeksstrategie*

De opdrachtgever plande een gedeeltelijke sloop van haar bestaande infrastructuur. Gezien de reële trefkans inzake resten uit de verschillende perioden bij de geplande sloopwerkzaamheden van de vloerplaat en funderingen van de noordelijke vleugel werden deze werken archeologisch begeleid.

¹ VERDEGEM S., 2014, Archeologische opgraving Noordschoteplein (Lo-Reninge), *Ruben Willaert rapport 70*, Sijsele.

Een actieve werfbegeleiding impliceert dat een archeologisch team continu aanwezig is bij de werken. Deze opvolging is enkel van toepassing bij de machinale sloopwerken van de oude vloerplaat (en funderingen). De archeoloog is gebonden aan de aanlegdiepte van de sloopwerken. Het is ongekend hoe diep deze vloerplaat reikt. Archeologische sporen of relictten die reeds zichtbaar zijn en bedreigd zijn dienen gevrijwaard te worden door de graafmachine en worden, conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk, onderzocht en geregistreerd.

Voor het uitbreken van de vloerplaat werd een graafmachine met rippertand gebruikt, het verder uitscheppen van het puin gebeurde aan de hand van een graafmachine met tandenbak. De vloerplaat zelf was ongeveer 10 cm dik. Hieronder bevond zich een fundering in de vorm van een vierkant raamwerk ondersteund door palen die plaatselijk tot 0,5m diep gingen (figuur 4).

Op het terrein werden ook enkele testputten gezet om een idee te krijgen van de diepte van de verstoring en aan- of afwezigheid van een archeologisch relevant niveau (figuur 5).

REHO-18 - 2018K323 - Vloerplaat met fundering

Figuur 4: Veldopname van de vloerplaat met fundering

REHO-18 - 2018K323 - Testput

#1: 0-35cm, vloerplaat + puin

#2: 35-65cm, antropogene ophogingslaag

C1: 65-90 cm, gereduceerde moederbodem (verstoord door bovenliggend puin)

C2: 90-110, moederbodem

Figuur 5: Testput

1.4.2.2 **Afwijkingen ten opzichte van het Programma van Maatregelen**

Er werd niet afgeweken van het Programma van Maatregelen.

1.4.2.3 **Afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk**

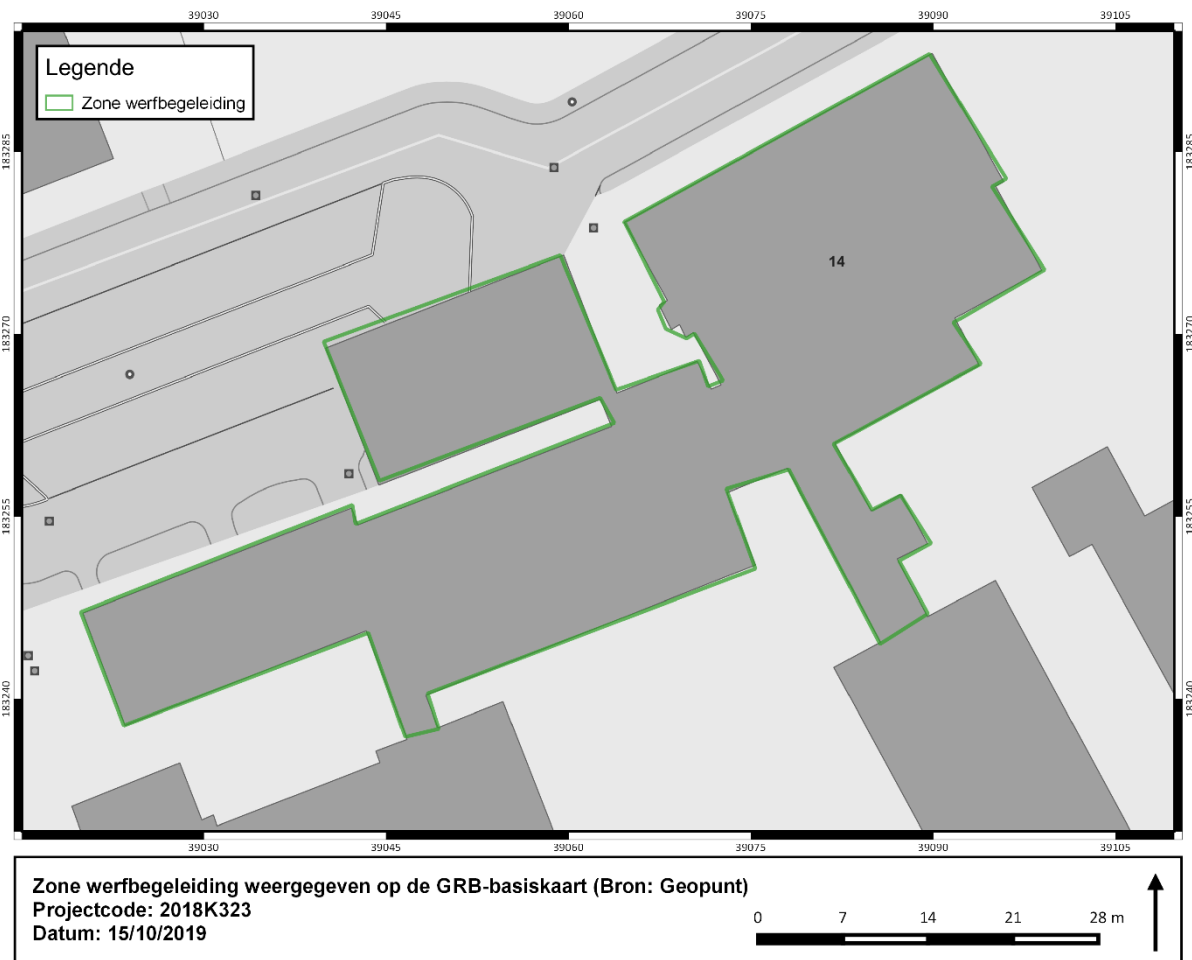
Er werd niet afgeweken van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

1.4.2.4 **Betrokken actoren en specialisten**

B. Polfliet (archeoloog en veldwerkleider),
I. Vanhecke (RTS/archeoloog)
J. Deryckere (archeoloog)
D. A. Wright (archeoloog)
Tessa Van Esbroeck (archeoloog)
Raph De Brant (erkend archeoloog)

1.4.2.5 **Wetenschappelijke advisering;**

Niet van toepassing

Figuur 6: Zone werfbegeleiding weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

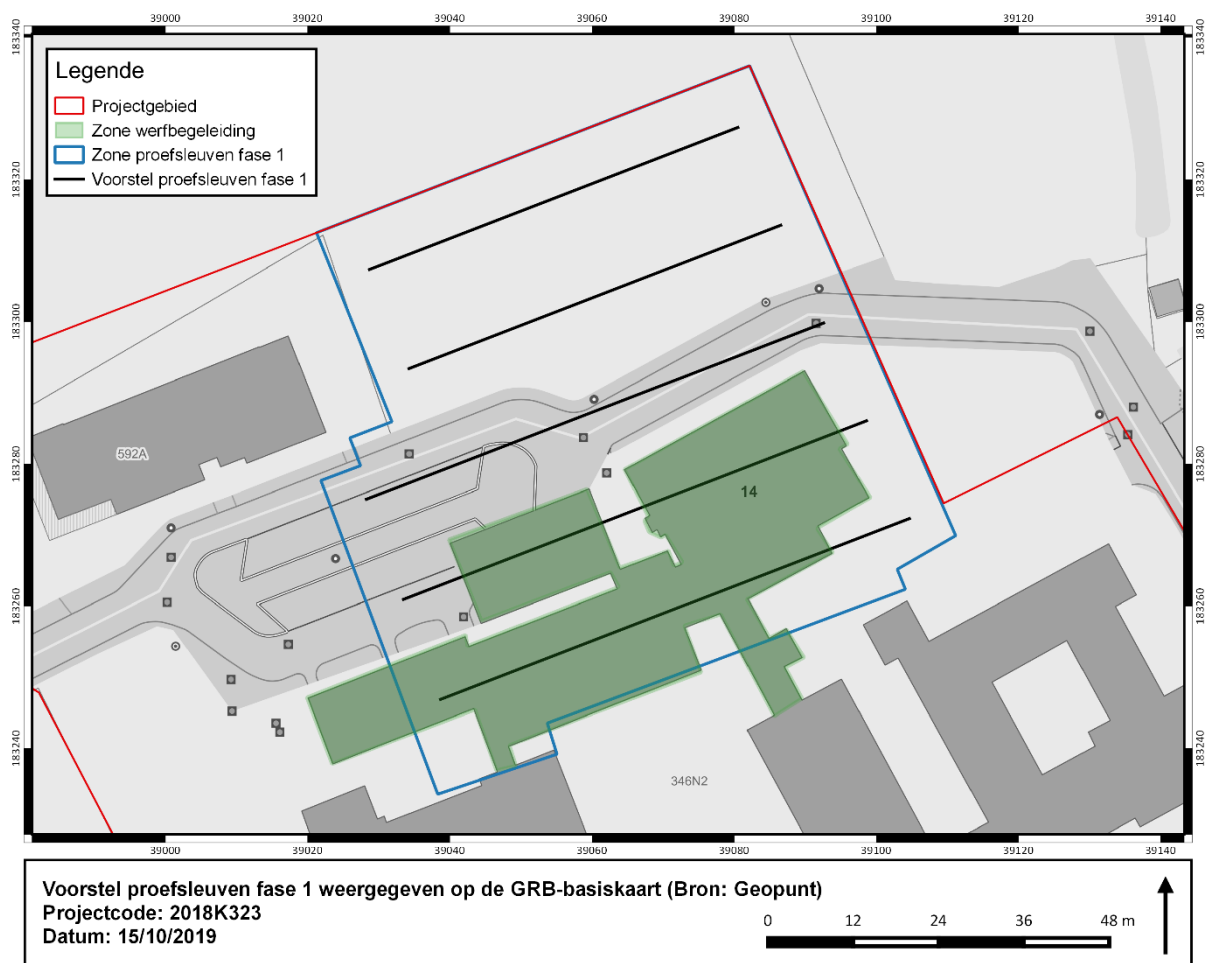
1.4.2.6 *Verhouding van de opgraving ten opzichte van maatregelen voorzien in de nota*

Aangezien de impact op het archeologisch niveau niet duidelijk kan ingeschat worden tijdens de sloopwerken doet deze werfbegeleiding geen afbreuk aan de noodzaak om deze zone te evalueren door middel van proefsleuven zoals voorzien in de voorafgaande nota.

Sinds de opmaak van de vorige archeologienota wijzigde de *modus operandi* van de uit te voeren werken intussen op een dergelijke schaal dat een nieuwe archeologienota moest worden opgemaakt, waarbij ook een fasering van de uit te voeren werken werd opgenomen. In de praktijk is het immers niet mogelijk de werking van het woonzorgcentrum stil te leggen voor de bouwwerken waardoor de werken in fasen zullen verlopen waarbij de continuïteit van de werking van het woonzorgcentrum wordt voorzien. Dit betekent dat ook het archeologisch vooronderzoek in fasen zal moeten worden uitgevoerd. Hierbij is het noodzakelijk dat elke onderzochte fase kan afgerond en vrijgegeven worden, zodat de aannemer kan starten met de bouwwerken. Er zal immers pas naar een volgende fase kunnen worden overgegaan indien de vorige fase volledig is afgewerkt.

Daarom werd geopteerd voor een archeologienota met uitgesteld traject waarbij een fasering wordt opgenomen. Deze archeologienota zal per fase leiden tot een nota. Indien nodig wordt het archeologisch traject per fase verder gevolgd tot de onderzochte fase kan worden vrijgegeven.

Na deze werfbegeleiding, staan dus nog een proefsleuvenonderzoek gepland. Dit zal in verschillende fasen verlopen. Bij de eerste fase wordt het onderzoeksgebied van de werfbegeleiding opnieuw aangesneden. Deze proefsleuven zullen de diepte en omvang van de verstoring moeten bepalen.

Figuur 7: Voorstel proefsleuven fase 1 weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.5 Beschrijving van de resultaten op basis van het veldwerk

1.5.1 Aanwezigheid van een archeologische site

Tijdens de uitgevoerde werfbegeleiding in Hof ten IJzer te Lo-Reninge werden door de aanwezigheid van een sterk verstoord pakket geen archeologische sporen aangetroffen. Hieruit kunnen geen conclusies getrokken worden met betrekking tot de aan- of afwezigheid van een archeologische site ter hoogte van het projectgebied. De vraagstellingen over de aard en omvang van de aanwezige verstooring evenals over het mogelijk onderliggende archeologisch bodemarchief zal via het geplande proefsleuvenonderzoek beantwoordt moeten worden.

1.5.2 Beschrijving van de archeologische site

Niet van toepassing: er werden geen sporen of vondsten aangetroffen tijdens het uitbreken van de vloerplaat en funderingen.

1.5.3 Overzicht van de archeologische sporen

Tijdens de werfbegeleiding werden geen archeologische sporen aangetroffen.

REHO-18 - 2018K323 - Overzicht te slopen vloerplaat

Figuur 8: Overzicht te slopen vloerplaat vanuit de noordoostelijke hoek van de advieszone van de werfbegeleiding.

REHO-18 - 2018K323 - Overzicht graafwerken

Figuur 9: Overzicht graafwerken.

1.5.4 Archeologische verwachting

Op basis van het eerder uitgevoerde bureauonderzoek was er een zekere archeologische verwachting. Bij het uitbreken van de vloerplaat werd echter niet dieper ingegrepen dan de reeds aanwezige versterking. Het archeologisch niveau werd bijgevolg niet bereikt waardoor geen archeologische sporen werden aangetroffen of geregistreerd. Er werden ook geen vondsten aangetroffen.

1.5.5 Grondplan

Figuur 10: Zone werfbegeleiding weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.5.6 Inschatting van de aard en de hoeveelheid van de vondsten

Er werden geen vondsten aangetroffen.

1.5.7 Inschatting van de datering en interpretatie van de archeologische site

Tijdens de werfbegeleiding werden sporen noch vondsten aangetroffen.

1.5.8 Confrontatie met de op voorhand geformuleerde vraagstellingen en verwachtingen

Niet van toepassing, het archeologisch niveau werd niet bereikt.

1.5.9 Bewaringstoestand van de archeologische artefacten

Niet van toepassing.

1.6 Beschrijving van de verdere aanpak

1.6.1 Verdere aanpak

1.6.1.1 *Bijkomende onderzoeksvragen*

Niet van toepassing.

1.6.1.2 *Voorziene onderzoeksvragen die niet van toepassing blijken of niet mogelijk zijn*

Niet van toepassing.

De voorziene onderzoeksvragen zullen middels het proefsleuvenonderzoek beantwoord worden.

1.6.1.3 *Aanvullingen op of bijstellingen van de voorziene aanpak voor het assessment*

Niet van toepassing.

1.6.2 Actualisering van de onderzoeksvragen en onderzoeksdoelstellingen

Niet van toepassing.

1.6.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek

Niet van toepassing.

1.7 Bewaring of deponeren van het archeologisch ensemble.

Er werden geen vondsten aangetroffen. De digitale records en dit rapport worden digitaal bewaard door Ruben Willaert bvba, Ten Briel 14/15 8200 Sint-Michiels-Brugge.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

VERDEGEM S. 2014, Archeologische opgraving Noordschote, *Ruben Willaert Rapport 70*, Sijsele.

3 Bijlagen

3.1 Dagrappporten

- **Maandag 03/12/2018**

Rapporteur: Bruno Polfliet

Personele bezetting:

- Bruno Polfliet (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken vloerplaat.

- **Dinsdag 04/12/2018**

Rapporteur: Bruno Polfliet

Personele bezetting:

- Bruno Polfliet (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken vloerplaat.

- **Donderdag 06/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken vloerplaat.

- **Maandag 10/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken, uitgraven en afvoeren funderingen.

- **Dinsdag 11/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken, uitgraven en afvoeren funderingen.

- **Woensdag 12/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken, uitgraven en afvoeren funderingen.

- **Donderdag 13/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken, uitgraven en afvoeren funderingen.

- **Vrijdag 14/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Dane Wright (veldwerkleider/archeoloog)
- Iris Vanhecke (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken, uitgraven en afvoeren funderingen.

- **Donderdag 20/12/2018**

Rapporteur: Iris Vanhecke

Personele bezetting:

- Iris Vanhecke (veldwerkleider/archeoloog)
- Julie Deryckere (RTS/archeoloog)

Bezoekers: /

Werkzaamheden: uitbreken weginfrastructuur en deel riolering in functie van de geplande bemaling met damwanden (na vrijgave en beëindiging van het archeologisch traject).